

Streszczenie rozprawy doktorskiej

Ikonomia Chrystusa nauczającego w świątyni (Łk 2, 41-50) na przykładach sztuki polskiej (XV- I poł. XVI w.) w kontekście sztuki europejskiej

Zdarzenie *Nauczania dwunastoletniego Jezusa w świątyni* stanowi jeden z najważniejszych motywów w ikonografii chrześcijańskiej. Ukazuje kluczowy, a zarazem graniczny moment w życiu Chrystusa – zakończenie okresu Dzieciństwa i zapowiedź posłannictwa Mesjasza. Wskazane cezury tworzyły wyzwanie dla artystów, aby oddać dwie natury Zbawiciela – Boże Synostwo i fizyczność typową dla Dziecka. Jezus nie był jednak zwykłym Chłopcem, dlatego obrazowano Jego doskonale piękno. Za cechą reprezentatywną jedynie dla wyobrażeń Nauczania należy uznać objawienie przynależności do Domu Ojca nie tylko żydowskim doktorom, ale także Rodzicom.

Grupa słuchaczy Zbawiciela dotyczy zarówno nauczycieli, jak również postronnych członków zdarzenia. Mędrcy uważnie obserwują przemawiające Dziecko lub dyskutują między sobą. Prominentny uczony zaś zadaje Jezusowi liczne pytania. Mężczyźni wyrażają całą gamę emocji – od zachwytu przez dystans do nienawiści. Wygląd postaci wiąże się z pograniczem judaizmu i chrześcijaństwa. Żydowskie pochodzenie doktorów uzasadniają fizjonomie oraz charakterystyczne kapelusze.

Maryja oraz Józef przysłuchując się nauczaniu Jezusa, rozważają Jego posłannictwo. Rodzice są pierwszymi uczniami Chrystusa oraz świadkami chwały Syna Bożego. Postaci wyróżnia szlachetność rysów twarzy.

Architektura odwołuje nie tylko do świątynnego wnętrza, ale także siedzisk Jezusa oraz mędrców. Artyści przedstawiając idealną wizję budowli, wyobrażali ziemski „Dom Ojca”. Niebiańskie Jeruzalem prezentuje natomiast złote tło. Warto zwrócić uwagę także na elementy pejzażu obejmujące góry, rzeki i drzewa. Wysokość tronu Chrystusa implikuje Nauczanie lub Dysputę.

Rozprawa doktorska składa się z trzech rozdziałów oraz katalogu. W pierwszej części przedstawiono źródła literackie *Nauczania Jezusa*. Najpierw omówiono opowiadanie o dwunastoletnim Chrystusie z *Ewangelii według świętego Łukasza* w oparciu o komentarze

teologiczne, w tym teksty Ojców Kościoła. Wyróżniono następujące kwestie – omówienie cech charakterystycznych całej *Ewangelii*, strukturę perykopy o Nauczaniu, dzieciństwo postaci biblijnych i legendarnych, dysputę Chrystusa oraz uczonych, edukację chłopców w dawnym Izraelu, Odnalezienie, relację Jezusa z Rodzicami, pielgrzymkę, święto Paschy oraz Świątynię Jerozolimską. Następnie poddano analizie apokryfy – *Dzieciństwo Pana i Ewangelię Dzieciństwa Arabską*. Średniowieczne żywoty Zbawiciela podzielono na dwie grupy – teksty europejskie i polskie. Zwrócono zatem uwagę na - *Meditationes vitae Christi*, *Meditationes de vita Christi*, *Enarrationes Evangelicae Veritatis*, *De vita et beneficiis Salvatoris Jesu Christi* oraz *De Imitatione Mariae*. We fragmencie o utworach powstałych w Polsce wspomniano o kulcie Matki Bożej Bolesnej oraz dziełach - *Pieśni o koronce Panny Maryi*, *Modlitwie do Pięciu Boleści NMP*, *Rozmyślaniu Przemyskim* i *Żywocie Pana Jezusa Krysta*.

Drugi rozdział dotyczy ikonografii motywu od V do XIV stulecia. Na początku został zatem opisany schemat wyobrażeniowy. Analizę dzieł ze zbiorów europejskich i polskich przeprowadzono pod względem aspektów – Chrystusa, słuchaczy, Rodziców i architektury. Dalej, przedstawiono przykłady *Podróży Świętej Rodziny do Jerozolimy i Nazaretu*, a także unikatowe sceny *Maryi prowadzącej Jezusa do szkoły*.

W trzecim rozdziale opisano typologię, która pojawia się także w Katalogu. Podstawę dla wprowadzonego rozróżnienia stanowi postać Chrystusa usytuowana w centrum, po lewej czy po prawej stronie kompozycji. Następnie, zostali omówieni słuchający mowy Jezusa – mędrcy oraz postronni obserwatorzy, Rodzice, a także wnętrza Świątyni Jerozolimskiej. Polskie przykłady poprzedzają europejskie analogie.

Katalog przedstawia dzieła z polskich zbiorów. Podano najważniejsze informacje o konkretnych przykładach, przytoczono ich historię oraz bibliografię.

26.06.2023

Karolina Bulbul